

УДК 330.322

ПРОБЛЕМИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

О. Савіцька, к.е.н.

Львівський національний аграрний університет

Н. Савіцька, здобувач

Львівський інститут економіки і туризму

Ключові слова: іноземні інвестиції, інвестиційний клімат, інвестиційна діяльність, державне регулювання.

Охарактеризовані особливості залучення іноземних інвестицій в економіку України. Розкриті ключові характеристики, які вимагають удосконалення інвестиційного клімату. Проаналізовані основні чинники, що перешкоджають залученню іноземних інвестицій. Охарактеризовані форми державного регулювання інвестиційної діяльності, наведені дані щодо обсягів іноземного інвестування в національну економіку. Розроблений механізм залучення іноземних інвестицій.

Постановка проблеми. Залучення іноземних інвестицій в економіку України є важливим джерелом інвестиційного розвитку країни. Необхідність активізації інвестиційної діяльності зумовлена надзвичайно низькою активністю власних товаровиробників, гострою необхідністю технічної і технологічної модернізації як самого виробництва, так і всієї ринкової та соціальної інфраструктури за допомогою імпорту сучасних машин та устаткування, використанням передового досвіду управління та організації підприємницької діяльності, потребою впровадження в усі сфери господарського життя нових методів менеджменту і маркетингу як необхідних атрибутів ринкової системи; прагненням створити конкурентоспроможну економіку, вийти на світові ринки. Основним завданням держави є створення сприятливого інвестиційного клімату та стимулювання інвестиційних процесів, оскільки економічне зростання в країні неможливе без допущення іноземного капіталу в економіку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми інвестиційного розвитку вітчизняної економіки висвітлені в наукових працях відомих учених, а саме: І. Бланк, Л. Борщ, О. Вовчак, М. Василенко, А. Гальчинського, Н. Гайдиса, Б. Губського, С. Злупка, А. Пересади, В. Савчука, В. Федоренка, Г. Черевка та багатьох інших. Татаренко М.О. та Поручник А.М. вважають, що найважливішим джерелом економічного зростання є інвестиції, економічна природа яких полягає у використанні додаткової частки суспільного продукту, національного доходу для збільшення кількості та якості елементів продуктивних сил суспільства [6]. В існуючій економічній літературі зазвичай інвестиції розглядають як фінансові, про що свідчать всесвітньо відомі теоретичні фундаментальні праці таких економістів, як І. Бланк, А. Філіпенко, М. Колісник, О. Мертенс. На думку У. Шарпа, термін

«інвестувати» означає «розлучитися» з грошима сьогодні для того, щоб отримати більшу їх суму у майбутньому [7]. На думку М. Денисенка, «інвестиції» – це те, що відкладається на завтра [2]. Інша частина економістів розглядає інвестиції як вкладення в матеріальні об'єкти незалежно від того, в якій формі їх здійснювали. У своїх працях С. Мочерний трактує інвестиції як «довготермінові вкладення капіталу в різні сфери та галузі народного господарства всередині країни та за її межами з метою привласнення прибутку» [1, с. 20]. Пересада А. ділить усі інвестиції на фінансові, реальні, інноваційні та інтелектуальні [5].

Визначення інвестицій як вкладення капіталу з метою подальшого його збільшення є характерним для загальної економічної теорії. Такої думки дотримуються й автори статті, вважаючи, що приріст капіталу повинен бути достатнім для того, щоб компенсувати інвестору відмову від використання наявних у нього коштів на споживання поточного періоду, винагородити його за ризик, відшкодувати втрати від інфляції у майбутньому періоді.

Методика дослідження і матеріали. У дослідженні основним методом наукового пошуку був монографічний, застосування якого дозволило проаналізувати матеріали літературних джерел із проблеми інвестиційного розвитку вітчизняної економіки, стан справ і способи вирішення аналогічних проблем в інших країнах, вивчити праці вітчизняних і зарубіжних учених, присвячені проблемам раціонального використання, підвищення ефективності інвестицій. Використані також методи наукової абстракції, аналізу і синтезу, які дали змогу узагальнити опрацьовану інформацію і сформулювати відповідні висновки, що мають як наукове, так і прикладне значення. Використані джерела охоплюють праці вчених-економістів та відповідні статистичні офіційні джерела.

Постановка завдання. Нашим завданням є вивчення проблеми необхідності залучення іноземних інвестицій в економіку України.

Виклад основного матеріалу. Впровадження ринкових реформ потребує значної фінансової підтримки з боку держави, але її внутрішні джерела дуже обмежені і використовуються переважно для підтримки життєво важливих сфер економіки, тому значну увагу приділяють пошуку додаткових джерел фінансування розвитку народного господарства, серед яких велике значення мають іноземні інвестиції. Державне регулювання інвестиційної діяльності здійснюється прямим (адміністративно-правовим) і непрямим втручанням в інвестиційну діяльність (див. рис.) [1, с. 327].

Основними чинниками, які перешкоджають залученню іноземних інвестицій в Україну, є:

- несприятливий інвестиційний клімат через недосконале законодавство;
- нестабільність вітчизняного податкового законодавства;
- високий податковий тиск на капітал підприємств;
- різні умови господарювання вітчизняних та іноземних інвесторів;
- відсутність дієвої системи страхування іноземних інвестицій;
- невисокий рівень національного інвестиційного менеджменту;

- нерозвиненість вітчизняної інвестиційної інфраструктури, низька ефективність функціонування національного фондового ринку;
 - підвищений рівень інфляції;
 - негативний міжнародний імідж України;
 - недостатня інформованість потенційних інвесторів у багатьох країнах про стан і перспективи розвитку України; відсутність гарантій щодо забезпечення прав власності іноземних інвесторів;
- неузгодженість чинних нормативно-правових документів, що регулюють інвестиційну діяльність [1, с. 35].

Правова база діяльності іноземних інвесторів в Україні є досить недосконалою, громіздкою й нестабільною. Законодавчо-правова база щодо регулювання інвестицій налічує понад 100 різних нормативних документів (законів, указів, постанов, декретів, інструкцій тощо), окремі положення яких є неоднозначними і суперечливими, а зміни і доповнення до цієї бази нерідко

Рис. Важелі державного впливу на інвестиційний клімат.

погіршують умови діяльності іноземних інвесторів. Незважаючи на значну кількість нормативних актів, недосконалість законодавства сьогодні є однією з основних причин, які гальмують розвиток інвестиційної діяльності.

Особливої уваги заслуговує законодавче визначення самого механізму здійснення інвестицій в економіку. Такий механізм міг би охоплювати, по-перше, види інвестицій і визначення сфери їх правового регулювання, в тому числі особливості участі різних інвесторів у кредитуванні інвестиційних проектів, а також права юридичних осіб на емісію боргових цінних паперів, надання вексельних кредитів; по-друге, порядок набуття прав власності інвестором; по-третє, порядок державного регулювання інвестиційної діяльності (принципи розміщення централізованих інвестиційних ресурсів і державних замовлень, механізм державної підтримки пріоритетних галузей і виробництв).

Негативно вплинула на формування іміджу України ліквідація пільг для спільних підприємств. Позбавлення пільг іноземних інвесторів знижує їх зацікавленість у здійсненні інвестицій.

Недостатньо розвинута в Україні система лізингових відносин, у тому числі й міжнародних. За даними Європейської федерації національних асоціацій лізингових компаній (ЄФНАЛК), у формі лізингових операцій у ФРН здійснюють 16,6% всіх інвестицій, у Великобританії – 28,2%, у Франції – 17,5%, у Нідерландах – 10,5%, у Швеції – 26,3%, в Австрії – 19,9%, у США – 30%, тому ефективний розвиток системи лізингових відносин в Україні є важливим заходом залучення іноземних інвестицій [8].

За підрахунками Міністерства економіки та з питань Європейської інтеграції України, необхідність в інвестиціях для якнайшвидшого реформування нашої економіки становить нині понад 40 млрд дол., з яких інвестиції у пріоритетні напрями розподіляються таким чином: металургія – 7 млрд дол., машинобудування – 5 млрд дол., транспорт – 3,7 млрд дол., хімія і нафтохімія – 3,3 млрд дол. Що ж стосується прямих іноземних інвестицій, вже здійснених в Україну, то їх загальний обсяг становив 35723,4 млн дол. Основними формами залучення інвестицій є грошові внески (66,5% обсягу всіх вкладень) і внески у формі рухомого й нерухомого майна (28,4%). При цьому промислові підприємства отримали понад половину обсягу інвестицій. Прямі іноземні інвестиції надходять в Україну більш ніж зі 100 країн світу, у тому числі з країн СНД та Балтії – 3,3% загального обсягу, з інших країн – 96,7% [8].

Найбільш інвестиційно привабливими галузями в Україні є харчова промисловість і переробка сільськогосподарських продуктів (18,1% загального обсягу інвестицій), гуртова торгівля і посередництво в торгівлі (14,7%), фінансова діяльність (8,2%), машинобудування (7,8%), транспорт (7%), хімічна й нафтохімічна промисловість (5,3%), виробництво коксу, продуктів нафтопереробки та ядерного палива (4,1%), операції з нерухомістю, здача в оренду та послуги юридичним особам (4%), металургія та металообробка (3,9%), видобувна промисловість (3,8%) [8].

За даними Державного комітету статистики України, у табл. 1 і 2 наведені дані щодо обсягів іноземного інвестування в національну економіку [8].

Таблиця 1

Обсяг прямих інвестицій (на початок року; млн дол. США)

Рік	Прямі іноземні інвестиції в Україну	Прямі інвестиції з України
1995	483,5	20,3
1996	896,9	84,1
1997	1438,2	97,4
1998	2063,6	127,5
1999	2810,7	97,5
2000	3281,8	98,5
2001	3875,0	170,3
2002	4555,3	155,7
2003	5471,8	144,3
2004	6794,4	166,0
2005	9047,0	198,6
2006	16890,0	219,5
2007	21607,3	243,3
2008	29542,7	6196,6
2009	35723,4	6198,6

Як бачимо з табл. 1, Україна має певні досягнення, що характеризуються обсягом залучених інвестицій, які збільшилися за останні 10 років більше як у 10 разів і на початок 2009 року становили 35723,4 млн дол. США. Це свідчить про позитивні тенденції, а відтак про покращання інвестиційного клімату в Україні.

Як бачимо з табл. 2, основними країнами-інвесторами, на які припадає 68,2% загального обсягу прямих інвестицій, є Кіпр – 7682,9 млн дол. (21,5%), Німеччина – 6393,8 млн дол. (17,9%), Нідерланди – 3180,8 млн дол. (8,9%), Австрія – 2445,6 млн дол. (6,8%), Сполучене Королівство – 2273,5 млн дол. (6,4%), Російська Федерація – 1851,6 тис. дол. (5,2%), Сполучені Штати Америки – 1471,5 тис. дол. (4,1%).

Перспективними напрямками інвестиційної політики в Україні є:

- стимулювання лізингових операцій;
- розвиток паливно-енергетичного комплексу, ресурсощадних технологій;
- реформування власності, приватизація державних підприємств, створення сприятливих умов для ефективної діяльності іноземних інвесторів, дієвіше використання кредитів, наданих Україні для розвитку приватного сектора економіки, малого і середнього бізнесу.

Механізм залучення іноземних інвестицій передбачає:

- стабілізацію політичної ситуації в країні;
- максимальне спрощення процедур, що регламентують взаємовідносини держави і підприємців у сфері залучення іноземних інвестицій;

- законодавче створення надійної системи страхування та перестраховування інвестиційних ризиків, заснування за участі держави страхової компанії і забезпечення її виходу на міжнародні страхові ринки;
- надання іноземному інвесторові права оренди на земельну ділянку під розміщення підприємства з іноземним капіталом на вигідний для нього термін;
- удосконалення нормативно-правової бази з питань врегулювання відносин щодо залучення іноземних інвестицій;
- забезпечення реалізації спеціальних режимів інвестиційної діяльності у вільних економічних зонах і територіях пріоритетного розвитку;
- залучення в інвестиційну сферу заощаджень іноземних громадян з використанням гарантійних механізмів їх повернення;
- створення системи гарантій стабільності для забезпечення довгострокового фінансування інвестиційних проектів;
- розвиток інформаційного забезпечення інвесторів за кордоном стосовно розміщення українських інвестиційних проектів і програм;
- здійснення рекламної кампанії, випуск спеціалізованих інформаційних бюлетенів;
- створення інфраструктури для організаційної та правової підтримки інвестиційної діяльності.

Таблиця 2

Прямі іноземні інвестиції в Україну

Країна	Обсяги прямих інвестицій на 01.01.2009 р., млн дол.США	До підсумку, %
Усього	35723,4	100,0
у тому числі		
Кіпр	7682,9	21,5
Німеччина	6393,8	17,9
Нідерланди	3180,8	8,9
Австрія	2445,6	6,8
Сполучене Королівство	2273,5	6,4
Російська Федерація	1851,6	5,2
Сполучені Штати Америки	1471,5	4,1
Віргінські острови, Британські	1316,1	3,7
Швеція	1263,0	3,5
Франція	1226,1	3,4
Італія	914,3	2,6
Швейцарія	715,6	2,0
Польща	694,7	1,9
Угорщина	595,5	1,7
Інші країни	3698,4	10,4

У зв'язку з цим доцільно:

- створити організації, що розроблятимуть і проводитимуть експертизи проектів підприємств; страхові компанії, що здійснюватимуть страхування комерційних і некомерційних ризиків під час реалізації виробничих проектів; інформаційно-консалтингові фірми;
- розробити регіональні плани підвищення інвестиційної привабливості областей з урахуванням особливостей їх поточних рейтингів інвестиційної привабливості, забезпечити державний моніторинг їх виконання як одного з критеріїв успішної діяльності місцевих державних адміністрацій;
- поширити реалізацію обласними державними адміністраціями навчальних програм серед бізнесменів із підготовки інвестиційних пропозицій, складання інвестиційних бізнес-планів, юридичного супроводу інвестиційних проектів, управління інвестиційними проектами; передбачити механізми надання державою послуг щодо підвищення кваліфікації та атестації фахівців у сфері інвестиційної діяльності.

Висновки. Незважаючи на проблеми, які перешкоджають залученню інвестицій, їх загальний обсяг має позитивну динаміку, хоча й залишається на значно нижчому рівні порівняно з іншими країнами. Для реконструкції та модернізації промисловості й розвитку економіки України необхідні значні кошти. Обмеженість внутрішніх можливостей підвищує необхідність залучення в Україну іноземних інвестицій. Ефективне сприяння зростанню інвестицій з боку держави забезпечить збільшення надходжень платежів до бюджету, а відтак фінансових ресурсів для державного фінансування.

Інвестиційна політика повинна сприяти вирішенню таких питань: інвестиційне забезпечення структурної перебудови економіки; збільшення обсягу інвестиційних ресурсів за рахунок усіх джерел та їх ефективне використання; визначення пріоритетних напрямів і забезпечення ефективного використання капіталовкладень. Для покращання інвестиційного клімату в Україні необхідно зробити все можливе, щоб зарубіжні інвестори не боялися вкладати кошти в економіку нашої країни, зокрема чітко визначити пріоритети розвитку на довготерміновий період, забезпечити систему узгодженості і стабільності законодавчої бази, особливо з формування і функціонування спеціальних економічних зон, територій пріоритетного розвитку; зменшити податковий тиск на підприємства, які вкладають ресурси в інвестиційний розвиток; створити однакові умови конкурентної боротьби; спрямовувати інвестиції у пріоритетні, з погляду ефективності, проекти; надати урядові гарантії інвесторам і закріпити їх на законодавчому рівні; забезпечити мінімізацію інвестиційних ризиків.

Бібліографічний список

1. Вовчак О. Д. Інвестування : навч. посібник / О. Д. Вовчак. – Львів : Новий Світ-2000, 2008. – 544 с.
2. Денисенко М. П. Основи інвестиційної діяльності / М. П. Денисенко. – К. : Алеута, 2003. – 338 с.
3. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність : навч. посіб. / Т. В. Майорова. – К., 2004. – 375 с.

4. Основи інвестиційно-інноваційної діяльності: навч. посіб. / за наук. ред. В. Г. Федоренко. – К. : Алерта, 2004. – 431 с.
5. Пересада А. А. Інвестування : навч. посіб. / А. А. Пересада. – К. : КНЕУ, 2004. – 250 с.
6. Татаренко Н. О. Теорія інвестицій : навч. посіб. / Н. О. Татаренко, А. М. Поручник. – К. : КНЕУ, 2000. – 160 с.
7. Шарп У.Ф. Инвестиции : пер. с англ. / У. Ф. Шарп, Г. Дж. Бэйли. – М. : Инфра, 1997. – 1042 с.
8. <http://www.ukrstat.gov.ua>

Савицкая О., Савицкая Н. Проблемы привлечения иностранных инвестиций в экономику Украины

Дана характеристика особенностей привлечения иностранных инвестиций в экономику Украины. Раскрыты ключевые характеристики, требующие усовершенствования инвестиционного климата. Проанализированы основные факторы, которые препятствуют привлечению иностранных инвестиций. Рассмотрены формы государственного регулирования инвестиционной деятельности, приведены данные относительно объемов иностранного инвестирования в национальную экономику. Разработан механизм привлечения иностранных инвестиций.

Ключевые слова: иностранные инвестиции, инвестиционный климат, инвестиционная деятельность, государственное регулирование.

Savitska O., Savitska N. Problems of foreign investments in the economy of Ukraine

The features of bringing in of foreign investments are described in the economy of Ukraine. Key descriptions which require the improvement of investment climate are exposed. Basic factors which hinder bringing in of foreign investments are analysed. The forms of state adjusting of investment activity, resulted given in relation to the volumes of the foreign investing in a national economy, are described. The mechanism of bringing in of foreign investments is developed.

Key words: foreign investments, investment climate, investment activity, state adjusting.